

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย
กับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา
SOCIOECONOMIC FACTORS (IN THAI HOUSEHOLDS)
AND PRIMARY EDUCATION EXPENDITURE

นริญา จันทร์กัลป์ศาสตราจารย์ พัทธราวลัย วงศ์บุญสิน²

¹ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

nariyabb@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาของครัวเรือนไทย รวมทั้งค้นหาปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจาก “โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2556” จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีประชากรตัวอย่างทั้งสิ้น 6,827 ราย ที่มีข้อมูลค่าใช้จ่ายทางการศึกษาและข้อมูลอื่นๆ ครบถ้วน

ผลการศึกษาพบว่าประชากรตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรก่อนข้างสูงโดยค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 18.9 เมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือน ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ดีที่สุด อันดับหนึ่งคือหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสำเร็จการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า รองลงมาได้แก่ ตัวแปรภาคที่อยู่อาศัย โดยพบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงสุด และตัวแปรรายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือนอธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษามาเป็นอันดับที่สามนั่นคือครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือนในระดับที่สูงกว่ามีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือนในระดับที่ต่ำกว่า

คำสำคัญ ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ประถมศึกษา ครัวเรือนไทย ทูนมมนุษย์

Abstract

The purpose of the study was to examine household spending on child's education, as well as, to investigate the demographic and socioeconomic factors affecting the spending on child's primary education per Thai household. This study employed the data from the National Survey on Household Socio-Economic Survey of Thai Household Year 2013. The total sample size comprised of 6,827 cases

The result indicated that the average primary education expenditure per child was quite high (18.9%) comparing to the average household income. In addition, based on a multiple regression analysis it was statistically significant that (1) the household heads who have high education background would spend higher on their child's primary education; (2) the spending on child's primary education was relatively higher in Bangkok; and (3) household with higher income conditions tended to spend more on child's primary education.

Keywords: Education expenditure, Primary school, Thai household and Human capital

บทนำ

ประชากรเป็นทรัพยากรมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประชากรเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนและรับผลจากการพัฒนาประเทศในทุกๆมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม การมีโครงสร้างประชากรที่เหมาะสมและการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างประชากรในกลุ่มวัยต่างๆ นับเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (พลากร ดวงเกตุ, 2553) ประชากรวัยเด็ก เป็นประชากรกลุ่มที่กำลังเติบโตเข้าสู่วัยแรงงานที่จะมีบทบาท หน้าที่ และสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้กับครอบครัวและสังคม ตลอดจนรับผิดชอบดูแลในครอบครัวและสังคมเป็นรุ่นต่อไป

จากข้อมูลสำมะโนประชากรและการเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 65.9 ล้านคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ทำการคาดประมาณประชากรไทยในระยะ 30 ปีข้างหน้า โดยใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นฐานในการคาดประมาณพบว่าในปี พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวนสูงถึง 20.5 ล้านคน หรือเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.12 ของประชากรไทยทั้งหมด แต่จะมีประชากรวัยแรงงานเพียง 35.28 ล้านคนเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2553 ที่มีประชากรวัยแรงงาน 42.74 ล้านคน หรือลดลง 7.6 ล้านคน ขณะที่ประชากรวัยเด็ก จะมีจำนวนลดลงเช่นกันจาก 12.6 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2553 เป็น 8.2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2583 ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยลดต่ำลงจาก 1.6 ในปี พ.ศ. 2553 เหลือ 1.3 ในปี พ.ศ. 2583 เนื่องจากโดยสัดส่วนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าวจะเป็นข้อจำกัดต่อการขยายตัวของสัดส่วนกำลังแรงงานในอนาคต ส่งผลต่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (วิทยาลัยประชากรศาสตร์, 2558)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างอายุ 2 ลักษณะ ได้แก่ ประชากรวัยเด็กมีจำนวนลดลงเนื่องจากอัตราเจริญพันธุ์รวมต่ำกว่าระดับทดแทน และการ

เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะสังคมสูงวัย โครงสร้างทางประชากรเช่นนี้ อาจก่อให้เกิดปัญหา การแบกรับภาระการเลี้ยงดูประชากรวัยพึ่งพิง ประชากรวัยแรงงานมีสัดส่วนน้อยกว่าประชากรวัยพึ่งพิงวัยเด็ก และวัยสูงอายุ และกำลังเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ การดูแลผู้สูงอายุนั้นมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ปัญหาที่ ตามมาอย่างเห็นได้ชัดคือ ปัญหาด้านการบริโภครวม ประชากรวัยพึ่งพิงคือประชากรเด็กและประชากรสูงอายุต้อง พึ่งพาค่าใช้จ่ายในการบริโภคจากประชากรวัยแรงงาน ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านั้นสูงกว่ารายได้ที่ประชากรวัยแรงงานหา ได้ ประชากรวัยแรงงานจึงต้องแบกรับภาระเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับครัวเรือนและ ระดับประเทศ รายได้ของประชากรวัยแรงงานในอนาคตต้องเพียงพอในการเลี้ยงดูประชากรวัยพึ่งพิงรวมถึง ประชากรทั้งหมด และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมน้อยที่สุด จากการที่นโยบายส่งเสริมการมีบุตรให้มี อัตราเจริญพันธุ์รวมเพิ่มขึ้นไม่ประสบความสำเร็จ แนวทางสำคัญแนวทางหนึ่ง คือการทำให้ประชากรวัยแรงงาน มีช่วงรายได้ที่เกินดุลมากขึ้น หรือมีเงินออมมากขึ้น โดยการเพิ่มผลิตภาพแรงงานเพื่อให้มีรายได้มากขึ้น ควบคู่ไป กับการขยายช่วงอายุที่สามารถทำงานรายได้ (Mathana Phananimamai & Amonthep Chawla, 2007) เนื่องจาก ประชากรวัยเด็กที่กำลังเข้าสู่วัยแรงงานในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้าจะต้องเป็นฐานพลังที่มีคุณภาพเพื่อเป็นทุนทาง สังคมในการอำนวยการให้ประชากรทุกวัย และที่สำคัญคือบุตรหลานในแต่ละครอบครัวจะต้องเป็นทุนมนุษย์ที่มี คุณภาพที่สุดในการสร้างฐานเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของสังคมเพื่อที่จะรองรับปัญหาค่าใช้จ่ายเพื่อดูแล ประชากรวัยพึ่งพิงดังกล่าวข้างต้น การเตรียมความพร้อมสำหรับประชากรวัยเด็กเพื่อเป็นประชากรวัยแรงงานที่มี คุณภาพเป็นทางออกหนึ่ง การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็น ส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรูปของการเพิ่มความรู้ ทักษะ ความสามารถ ทำให้มนุษย์มีคุณภาพ ชีวิตที่ดีขึ้นนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการอื่นๆที่ช่วยในการพัฒนาประเทศ

ในอีกแง่มุมหนึ่ง เมื่อไม่สามารถเพิ่มภาวะเจริญพันธุ์ให้สูงขึ้นได้ในอนาคตอันใกล้ การมีภาวะเจริญพันธุ์ ต่ำกว่าระดับทดแทนอาจเป็นโอกาสให้สามารถลงทุนเพื่อการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ปัจจุบันแต่ละครัวเรือนที่มีบุตร น้อยกว่าครัวเรือนในอดีตจึงน่าจะมีโอกาสสร้างทุนมนุษย์ได้เพิ่มมากขึ้น เป็นกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ คุณภาพของบุตรในแต่ละครอบครัวจะเป็นฐานพลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เศรษฐกิจและสังคมมี การพัฒนาที่ดีขึ้นในอนาคต อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างทุนมนุษย์รุ่นต่อไป อย่างไรก็ตามการสร้างทุนมนุษย์ นั้นมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงและมีความเสี่ยง เนื่องจากการลงทุนระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายทางการ ศึกษา (นิสดารค์ เวชยานันต์, 2554) ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพื่อใช้ในการศึกษาเล่าเรียนจำเป็นต้องมีการ วางแผนเพื่อเตรียมความพร้อม เพื่อให้ครัวเรือนสามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อย่างราบรื่น ไปตลอดจน สำเร็จการศึกษา เพื่อสร้างกำลังแรงงานที่ดีที่มีคุณภาพ ดูแลสมาชิกในครัวเรือนรุ่นต่อไปได้ เป็นกำลังสำคัญใน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา ยังมีผู้ศึกษาเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย และเน้นมองในมุมมองของผลตอบแทน ที่ได้รับหลังจากการสำเร็จการศึกษาเป็นหลัก จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่มีความสำคัญและส่งผล กระทบต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษารายหัวระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนค่าใช้จ่ายทางการ ศึกษาของครัวเรือนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมของครัวเรือนไทย กับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา ในปี พ.ศ. 2556

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา” มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะปัจจัยในระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน รายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ความเป็นอยู่ของครัวเรือน และภาระหนี้สินของครัวเรือน และปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือน และภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2556 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีประชากรตัวอย่างที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการศึกษานี้หลังจากทำการถ่วงน้ำหนักแล้วจำนวน 6,827 ราย

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา” ศึกษาเฉพาะระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสังคมที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของเด็กในครัวเรือนไทย โดยเลือกครัวเรือนไทยที่มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ (เต็ม) 25 ปีขึ้นไปเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยฉบับนี้ มีหลายการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ (1) ตัวแปรเพศของหัวหน้าครัวเรือน จากการศึกษาค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทย (จิรดา ศรีสวัสดิ์, 2549) พบว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีเพศแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ; (2) ส่วนตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนสำหรับเด็ก (Omori, 2010) พบว่า พ่อแม่ที่มีอายุมากกว่า มีแนวโน้มในการวางแผนการเงินทางการศึกษาได้ดีกว่ารอบคอบกว่าพ่อแม่ที่มีอายุน้อยกว่า และพ่อแม่ที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มใช้เงินไปกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงกว่าพ่อแม่ที่มีอายุน้อยกว่า ; (3) ส่วนตัวแปรสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องปัจจัยของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในประเทศเวียดนาม (Huy,

2012) พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพแยกกันอยู่และสถานภาพหย่าร้างมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรส ; (4) ส่วนตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทย (จิรดา ศรีสวัสดิ์, 2549) พบว่าครัวเรือนที่มีขนาดของครัวเรือน 1 คน, 2 - 3 คน และ 4 คน จะมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนที่มีขนาดครัวเรือน 4 คนขึ้นไป จะมีสมาชิกที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาเป็นจำนวนมากกว่าครัวเรือนขนาดอื่นๆ จึงทำให้ครัวเรือนที่มีขนาดของครัวเรือน 4 คนขึ้นไป มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูง ; (5) ส่วนตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ(เต็ม) 15 ปี ขึ้นไป จากการศึกษาเรื่องขนาดครัวเรือนและการศึกษาของเด็กในประเทศเวียดนาม (Anh, Knodel, Lam & Friedmen, 1998) พบว่าครัวเรือนที่มีบุตรที่กำลังศึกษาจำนวน 3 คน มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่ำกว่าครัวเรือนที่มีบุตรกำลังศึกษาจำนวน 1 หรือ 2 คน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยที่สอง ได้แก่ **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน** ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ (1) ตัวแปรสถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทย (จิรดา ศรีสวัสดิ์, 2549) พบว่าค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือน ซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพการทำงานเป็นนายจ้าง ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างรัฐบาล ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างเอกชนและผู้ไม่ได้ทำงาน มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาแตกต่างกัน ; (2) ส่วนตัวแปรรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนเป็นตัวแปรหนึ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรหลานในครัวเรือน จากการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2556 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าครัวเรือนไทยมีรายได้เฉลี่ย 25,194 บาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในประเทศเวียดนาม (Huy, 2012) พบว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะมีความยืดหยุ่นในการใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ; (3) ส่วนตัวแปรจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องการศึกษาโครงสร้างการบริโภคของครัวเรือนในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (นัทธพงษ์ มนูมุล, 2554) พบว่าจำนวนสมาชิกที่เป็นผู้พึ่งพิงมีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายในการบริโภคของสมาชิกในครัวเรือนในทิศทางบวกที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 กล่าวคือ เมื่อมีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมากขึ้นจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ; (4) ส่วนตัวแปรความเป็นอยู่ในครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องขนาดครัวเรือนและการศึกษาของเด็กในประเทศเวียดนาม (Anh, Knodel, Lam & Friedmen, 1998) พบว่าครัวเรือนที่มีความพร้อมของของใช้ในครัวเรือนจะมีผลต่อการให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงกว่าครัวเรือนที่มีของใช้ในครัวเรือนไม่สะดวกเพียงพร้อม ส่งผลกระทบให้มีปัญหาเรื่องสมาธิในการเรียนและอาจมีเวลาเรียนไม่เพียงพอ ; (5) ตัวแปรภาระหนี้สินของครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายเอกชนทางการศึกษาของนักเรียนไทย (สำนักนโยบายและแผนยุทธศาสตร์, 2555) พบว่าผู้ประกอบการที่ไม่ต้องการกู้ยืมนักเรียนมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเฉลี่ยเดือนละ 3,042 บาท รองลงมามีความต้องการกู้ยืมแต่ไม่สามารถกู้ยืมได้มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเฉลี่ยเดือนละ 2,546 บาท และผู้ประกอบการที่มีการกู้ยืมนักเรียนมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษารายวันน้อยที่สุดเฉลี่ยเดือนละ 2,434 บาท

และปัจจัยสุดท้าย คือ **ปัจจัยด้านสังคมของครัวเรือน** ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่ (1) ตัวแปรความสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องปัจจัยของความสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและระบบ

ทางเลือก (Wongmonta, 2012) พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าสามารถประเมินต้นทุนและโอกาสสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้ดีกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า ทำให้สามารถบริการค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ; (2) ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายเอกชนทางการศึกษาของนักเรียนไทย (สำนักนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) พบว่าครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษารายวันและค่าใช้จ่ายทางการศึกษารายปีสูงกว่าครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล (3) ตัวแปรภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน จากการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทย (พรพิมล พันธุ์พิมาล, 2550) พบว่าสัดส่วนค่าใช้จ่ายในกลุ่มการศึกษาของครัวเรือนทั้ง 5 ภูมิภาคในประเทศไทย ครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงกว่าครัวเรือนในภูมิภาคอื่นๆ รองลงมาคือภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคเหนือและภาคใต้มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่ำสุด

กรอบแนวคิดและสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรตามในการศึกษาคั้งนี้ คือ ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา และจากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนของทฤษฎี การเปลี่ยนผ่านประชากรของประเทศไทย แนวคิดทุนมนุษย์ แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์กับการศึกษา ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยมีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดปัจจัยและตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ (เต็ม) ต่ำกว่า 15 ปี 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน รายได้เฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ความเป็นอยู่ของครัวเรือน ภาระหนี้สินของครัวเรือน และ 3) ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือนและภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก “ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย พ.ศ. 2556 ” ได้ทำการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครัวเรือนไทยที่มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาโดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ (เต็ม) 25 ปี ขึ้นไปเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 6,827 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาคั้งนี้ได้นำดำเนินการ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา และการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของตัวอย่างเชิงพรรณนา ในกรณีที่เป็นข้อมูลเชิงกลุ่ม จะวิเคราะห์โดยการแจกแจงจำนวน และอัตราร้อยละ กรณีข้อมูลเชิงตัวเลขจะวิเคราะห์โดยการแจกแจงอัตราร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

2) การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาโดยนำเสนอโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ อัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

3) การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีวิเคราะห์ถดถอย(Regression Analysis) โดยผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) (2) การวิเคราะห์ความแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ดังนี้ ก.การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (Enter - Multiple Regression Analysis) และ ข.การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Stepwise - Multiple Regression Analysis) การศึกษาคั้งนี้มีประชากรตัวอย่างจำนวน 8,627 ราย ค่าที่นำเสนอในตารางสถิติที่ปรากฏทุกตารางเป็นค่าถ่วงน้ำหนักแล้ว

ผลการวิจัย

ในส่วนของผลการศึกษานี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 พรรณนาลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง ส่วนที่ 2 พรรณนาค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา และส่วนที่ 3 แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย คือ การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย และการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุและการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง เมื่อพิจารณาประชากรตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 71.9) โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 48 ปี โดยส่วนใหญ่แล้วมีสถานภาพกำลังสมรส (ร้อยละ 85.5) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 63.6) ส่วนใหญ่มีสถานภาพการทำงานเป็นการประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง (ร้อยละ 53.9) มีกลุ่มรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ในช่วงต่ำกว่า 15,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ในช่วง 15,001 – 30,000 บาท ในสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 36.6 และร้อยละ 36.1 ตามลำดับ สภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ระดับกลาง (ร้อยละ 95.2) เกินว่าครึ่งเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สิน (ร้อยละ 68.7) ประชากรตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 4 คน (ร้อยละ 58.7) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า (เต็ม) 15 ปี โดยเฉลี่ยจำนวน 2 คนส่วนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเฉลี่ยแล้วมีจำนวน 2 คนนอกจากนี้ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่มีครัวเรือนตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 73.2) และส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 40.3)

2. ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา ในการศึกษารั้งนี้ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา คือ ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่หัวหน้าครัวเรือนต้องเป็นผู้รับผิดชอบให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จ่ายเพื่อใช้ในการศึกษาเล่าเรียนโดยตรงต่อราย เช่น ค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าบำรุงการศึกษา ค่าเครื่องแบบ (ทุกประเภท) ค่าหนังสือและอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ประกอบกับกิจกรรมที่เรียนโดยตรง และค่าเดินทางไปเรียนของบุตรในครัวเรือนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาเฉลี่ย 4,643 บาท โดยมีค่าใช้จ่ายสูงสุด 206,000 บาท และค่าใช้จ่ายต่ำสุด 50 บาท เมื่อนำมาแจกแจงเป็นค่าใช้จ่ายทางการศึกษาโดยละเอียดจากมากไปหาน้อยพบว่า ค่าเล่าเรียน/ค่าธรรมเนียมการศึกษา/ค่าบำรุงการศึกษามีค่าสูงสุดเฉลี่ย 1,971 บาทต่อคนต่อเดือน รองลงมาเป็นค่าเดินทางเฉลี่ย 1,205 บาทต่อคนต่อเดือน ค่าเครื่องแบบ (ทุกประเภทที่กำหนด) เฉลี่ย 815 บาทต่อคนต่อเดือน และสุดท้ายค่าสมุดหนังสือ/ค่าอุปกรณ์การเรียนอื่นๆ เฉลี่ย 652 บาทต่อคนต่อเดือน ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยของทั้งครัวเรือน อาจทำให้เกิดปัญหาไม่เพียงพอหากหัวหน้าครัวเรือนวางแผนและจัดการได้ไม่ดีพอ

3. การวิเคราะห์ปัจจัยทางการเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย ผลการวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ผลการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง และผลการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง พบว่าตัวแปรทั้ง 13 ตัว มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา ดังตารางที่ 1 และรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย

ตัวแปรอิสระ	การวิเคราะห์ การแปรผันสองทาง	การวิเคราะห์ การแปรผันหลายทาง	
	การถดถอย แบบง่าย	การถดถอย แบบพหุ	การถดถอย แบบพหุ ขั้นตอน
1. หัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง (กลุ่มอ้างอิง : เพศชาย)	x	✓*	
2. อายุของหัวหน้าครัวเรือน	x*	✓	
3. สถานภาพสมรส ม่าย, หย่า, แยกกันอยู่ (กลุ่มอ้างอิง: โสด, สมรส)	x*	x*	
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	x		
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี	x*		
6. สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน			
- นายจ้าง	✓*	✓*	7*
- ลูกจ้างบริษัท	✓*	✓*	8*
- ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	✓*	x*	
(กลุ่มอ้างอิง : สถานภาพการทำงานอื่นๆ)			

สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี

2) ผลการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

2.1) ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา กับตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปร พบว่ามี 8 ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรอิสระดังกล่าวร่วมกันอธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ร้อยละ 27.4 ($R^2 = 0.274$) ตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัว ได้แก่ ตัวแปรเพศของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน รายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือน ความเป็นอยู่ของครัวเรือน การสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือน และภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน โดยเป็นตัวแปรที่มีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 9 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรเพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ความเป็นอยู่ของครัวเรือน ภาระหนี้สินของครัวเรือน การสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือน และภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ส่วนตัวแปรที่มีทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้มีทั้งหมด 1 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

2.2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน พบว่ามีตัวแปรอิสระ 9 ตัว ที่สามารถร่วมกันอธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คิดเป็นร้อยละ 27.4 โดยตัวแปรการสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (ปริญญาตรีหรือสูงกว่า) สามารถอธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ดีที่สุดสูงถึงร้อยละ 12.3 รองลงมาเป็นตัวแปรอิสระภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน (กรุงเทพมหานคร) อธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ร้อยละ 8.3 ตัวแปรรายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือน อธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ร้อยละ 2.8 ความเป็นอยู่ของครัวเรือน (ระดับสูง)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา พบว่าประชากรตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน และในความเป็นจริงแต่ละครัวเรือนมีบุตรที่ต้องดูแลเฉลี่ย 2 คน ทำให้ค่าใช้จ่ายทางการศึกษามีค่าเป็นสองเท่า การวางแผนค่าใช้จ่ายของครัวเรือนจึงสำคัญอย่างยิ่ง ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ เพื่อวางแผน เตรียมพร้อม รวมถึงจัดการค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเพื่อจัดสรรสัดส่วนของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรในครัวเรือนล่วงหน้า ป้องกันความเสี่ยงต่อปัญหาค่าใช้จ่ายทางการศึกษาไม่เพียงพอ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของบุตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา

ผลการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับศึกษา ในการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง และการแปรผันหลายทาง พบว่าตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีนัยสำคัญทางสถิติเพียงเฉพาะในการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์การแปรผันสองทางเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ หรือเรียกว่าเป็นความสัมพันธ์แฝงที่เกิดจากตัวแปรอื่นๆ ในสมการ แต่ในขณะที่เดียวกันพบว่าตัวแปรการสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ตัวแปรภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน (กทม.) ตัวแปรรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ตัวแปรความเป็นอยู่ของครัวเรือน (ระดับสูง) ตัวแปรสถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน และตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือน (ในเขตเทศบาล) เป็นตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งในการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ดีที่สุด พบว่ามี 3 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรการสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ความเป็นอยู่ของครัวเรือน สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน และเขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ทั้งนี้ตัวแปรที่สามารถอธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ดีที่สุดอันดับที่หนึ่ง คือ หัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสำเร็จการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า นั่นน่าจะเป็นเพราะมุมมองที่เกิดจากประสบการณ์ทางการศึกษาของตัวหัวหน้าครัวเรือนเองที่ทำให้มีการตัดสินใจในการลงทุนกับการศึกษา ให้ความรู้ ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญกับการลงทุนทางการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาว่าเกิดประโยชน์ ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการลงทุนทางการศึกษา นำไปสู่การศึกษาที่มีคุณภาพของบุตรในครัวเรือนในระดับชั้นต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการตัดสินใจลงทุนสำหรับเด็กเพื่อคุณภาพมากกว่าปริมาณ : ขนาดครัวเรือนและการลงทุนด้านการศึกษาของครัวเรือนในประเทศเวียดนาม (Dang & Rogers, 2009) ซึ่งพบว่าความสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสำคัญกับคุณภาพการศึกษาของบุตรในครัวเรือนให้มีการสำเร็จการศึกษาสูงกว่า เลือกโรงเรียนในระบบที่มีคุณภาพและเลือกกวดวิชาพิเศษ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับนักเรียนคนอื่นๆ เพื่อสร้างโอกาสในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียง ทำให้หัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษาสูงกว่ามีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการสำเร็จการศึกษาต่ำกว่า

สำหรับภาคที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา พบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงสุด ซึ่งเป็นไปได้ว่าในเมืองหลวงที่มีประชากรหนาแน่นอย่างกรุงเทพมหานครมีกระจุกตัวของโรงเรียนที่มีคุณภาพ ส่วนในภูมิภาคอื่นๆ โรงเรียนมีหนาแน่นไม่มากเท่ากรุงเทพมหานคร ทำให้หัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสหลากหลายในการเลือกโรงเรียนระดับประถมให้บุตรในครัวเรือนของตนเอง ความหลากหลายของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นประโยชน์เกิดการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการเข้าศึกษา จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่หัวหน้าครัวเรือนจะศึกษาหาข้อมูลของโรงเรียนระดับประถมต่างๆ สามารถวางแผนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้บุตรเพื่อจัดสรรรายได้ในครัวเรือนให้

สอดคล้องกัน รวมถึงสังคมเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานครมีการแข่งขันกันในสังคมสูงหัวหน้าครัวเรือนมีแนวโน้มที่จะยอมส่งเสียให้บุตรไปเรียนโรงเรียนที่มีความพร้อมมีคุณภาพ และมีหนังสือ เครื่องแบบ รวมถึงอุปกรณ์การเรียนสูงกว่าในภูมิภาคอื่นๆของประเทศ

สำหรับตัวแปรรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาในหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงานจะต้องร่วมกันหารายได้และจัดการวางแผนค่าใช้จ่ายต่างๆ ในครัวเรือน เพราะฉะนั้นรายได้จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกลงทุนทางการศึกษาของบุตร ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรในครัวเรือนนับว่าเป็นการลงทุนรูปแบบหนึ่ง สอดคล้องกับทฤษฎีทุนมนุษย์ของ Gary S. Becker (1988) ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่เชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านทุนมนุษย์ได้กล่าวว่า การลงทุนในมนุษย์เป็นการลงทุนในตัวบุคคลโดยการเพิ่มศักยภาพบุคคล เพื่อไปเพิ่มคุณค่าผลผลิตในรูปของการสร้างคุณค่าและการฝึกอบรม นั่นเป็นการลงทุนที่สำคัญที่สุดในการลงทุนมนุษย์

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาประถมศึกษา โดยผู้วิจัยนำแนวคิดเฉพาะระดับจุลภาค หรือปัจเจกบุคคลมาวิเคราะห์เท่านั้น เนื่องจากข้อมูลที่นำมาใช้ศึกษาในครั้งนี้เป็นข้อมูลที่มีหน่วยวิเคราะห์เป็นระดับบุคคล และพบว่ามีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 9 ตัว และจากการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ พบว่าตัวแปรอิสระร่วมกันอธิบายการแปรผันของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ร้อยละ 27.4 ($R^2 = 0.274$) ซึ่งการศึกษาเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์หรือเพิ่มเติมรายละเอียดในส่วนต่างๆเพื่อให้เหมาะสมกับการศึกษาในประเด็นเชื่อมโยงอื่นต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษานี้ สามารถนำไปเป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่สนใจศึกษาในประเด็นเชื่อมโยงอื่นๆ โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ตัวแปรความสำเร็จการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในระดับครัวเรือนควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อให้สำเร็จการศึกษาระดับสูงอย่างมีคุณภาพ รวมถึงสังคม ประสพการณ์และแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เป็นการสะสมทุนมนุษย์เพื่อตั้งรับกับสถานการณ์และปัญหาต่างๆ ในครอบครัวที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี ในมุมมองของภาครัฐหากมีการส่งเสริมให้ประชากรวัยแรงงานมีการศึกษาอบรมเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องรวมถึงความรู้และทักษะในการวางแผนจัดการสินทรัพย์ให้เอื้อต่อทุนมนุษย์ในรุ่นถัดไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของบุตรและการจัดการค่าใช้จ่ายต่างๆในครัวเรือนที่ดีจะอำนวยให้ครัวเรือนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องจากรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่งได้

2) ตัวแปรภาคที่อยู่อาศัยของหัวเรือ เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ครัวเรือที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจะมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ นั้นเป็นประเด็นสำคัญที่หัวหน้าครัวเรือต้องตระหนัก คิดวางแผนและเตรียมความพร้อมให้แก่บุตรตั้งแต่ก่อนอายุถึงเกณฑ์เข้ารับการศึกษ การเตรียมความพร้อมเพื่อให้บุตรเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ไม่เพียงแต่การวางแผนและเตรียมพร้อมเรื่องเงินเท่านั้นที่สำคัญ การให้เวลาอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดประสบการณ์ และการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านพัฒนาการ โภชนาการ และสุขภาพ ก็เป็นสิ่งสำคัญ ครัวเรือที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครที่มีความแข่งขันสูงและเร่งรีบอยู่ตลอดเวลา มักให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเป็นหลักจนให้ความสำคัญเรื่องดังกล่าวได้ไม่มากเท่าที่ควร หากมองในมุมของรัฐบาลการสนับสนุนให้การเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันทุกภูมิภาค เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษา การเรียนรู้ อบรมเพิ่มเติม และการถ่ายทอดประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ภาครัฐควรเป็นศูนย์กลางในการขยายโอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำเหล่านี้ระหว่างเมืองกับภูมิภาคอื่นๆ

3) ตัวแปรรายได้ของครัวเรือ หากมองในมุมครัวเรือที่มีรายได้น้อย ความสามารถในการส่งบุตรเข้าสู่ระบบการศึกษาย่อมมีความเสี่ยงจะเกิดปัญหาไม่พร้อมสูงกว่าครัวเรือที่มีรายได้มากกว่า การเข้าถึงการศึกษาเป็นสวัสดิการจากรัฐบาลจึงเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา รัฐบาลต้องสร้างความเท่าเทียมให้เด็กได้เข้าถึงการศึกษา ทั้งปลูกฝังให้เห็นมีทัศนคติที่ดีในการเรียนหนังสือ ให้เกิดแรงจูงใจในการสำเร็จการศึกษาในระดับสูง เพื่อเป็นวัยแรงงานที่มีคุณภาพดูแลครอบครัวและสังคมได้อย่างดีต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือไทย พ.ศ. 2556 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นการสำรวจขนาดใหญ่ด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือไทยไม่ได้สร้างเพื่อข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาเพียงอย่างเดียว เพื่อให้การศึกษามีความละเอียดและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในการศึกษารั้งต่อไปอาจเพิ่มในส่วนของค่าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ค่าเรียนพิเศษ รวมถึงเพิ่มเติมตัวแปรบางตัวที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา เช่น เพศของบุตรในครัวเรือ การออมของครัวเรือ สวัสดิการทางการศึกษาที่ได้รับจากรัฐ เป็นต้น

2) เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลที่สำรวจเพียงช่วงเวลาหนึ่งปี ทำให้ข้อมูลที่ได้บางส่วนสามารถผันแปรตามระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในช่วงเวลานั้นๆ หากต้องให้เห็นเป็นลักษณะแนวโน้มของค่าใช้จ่ายทางการศึกษา อาจศึกษาข้อมูลย้อนหลังตามระยะเวลาที่เห็นสมควรว่าตรงจุดชัดเจนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษา

3) การศึกษารั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้ที่สนใจในประเด็นนี้ อาจใช้การศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติม อาทิ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มในประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษาระดับประถมศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ ในการทำวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกำหนดทิศทางในการวางแผนเรื่องการเตรียมพร้อมรับมือกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรในครัวเรือต่อไป

4) การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สนใจได้วางแผนและเตรียมความพร้อมในเบื้องต้นสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นเพียงการศึกษาระดับพื้นฐานเท่านั้น ไม่ครอบคลุมจนถึงระดับอุดมศึกษา จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากมีผู้สนใจงานวิจัยชิ้นนี้ไปพัฒนาต่อให้ครอบคลุมในทุกระดับการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- Anh, T. S., Knodel, J., Lam, D., & Friedman, J. (1998). Family size and children's education in Vietnam. *Demography*, 35(1), p.57-70
- Becker, G. (2008). Human capital. *The concise encyclopedia of economics*. Library of Economics and Liberty.
- Huy, V. Q. (2012). Determininants of education expenditure in Vietnam. *International Journal of Applied Economics*, 9(1), p.59-72
- Kamat, A. (1968). Unit Institutional Costs in Higher Education. *Kamat's Unit Cost Ln Higher Education-Two, Bombay*.
- Omori, M. (2010). Household expenditures on children, 2007-2008. *Monthly Labor Review*, 133(p.9)
- Schultz Theodore W. (1961). Investment in human capital. *The American economic review*, p.1-17.
- Wongmonta, S. (2012). Three Essays on the Economics of Education in Thailand. University of Minnesota.
- กองสถิติสังคม, (2545). หัวหน้าครัวเรือนหญิงและชายกับระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือน (pp.4-5) สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื.
- จิรดา ศรีสวัสดิ์. (2549). การศึกษาค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทย ปี พ.ศ. 2547. (เศรษฐศาสตร์มหบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย.
- เทียนฉาย กิระนันท์. (2519). เศรษฐศาสตร์: ทรัพยากรมนุษย์และกำลังคน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นัทธพงศ์ มนูมล. (2554). การศึกษาโครงสร้างการบริโภคของครัวเรือนในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่,. (เศรษฐศาสตร์มหบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นิสดารก์ เวชยานนท์. (2554). การบริหารทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มมูลค่า กรุงเทพฯ: ฝ่ายเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรพิมล พันธุ์พิมาล. (2550). การวิเคราะห์รูปแบบค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนไทย. (เศรษฐศาสตร์มหบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พลากร ดวงเกตุ. (2553). ภาวะสุขภาพจิตของประชากรวัยแรงงานไทย พ.ศ.2551. (ศิลปะศาสตร์มหบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2558). แผนประชากรระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2558 - 2577) เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โครงการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำที่เหมาะสมกับสังคมไทย ภายใต้โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป (Vol. 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. (2557). EOC News อัตราเงินเฟ้อของประเทศเดือนธันวาคม 2557 (pp. 8). นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์.
- สำนักนโยบายและแผนยุทธศาสตร์. (2555). ค่าใช้จ่ายเอกชนทางการศึกษาของนักเรียนไทย (pp.3): กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). บทสรุปผู้บริหาร การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2556 (pp.8). นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์